

Slovenski slikarji v Monakovem.

Spisal Artifex.

Pravki so me zanesli minoli mesec v Veliko Nemčijo, in pri tej priliki sem si ogledal tudi »moderne Atene« — Monakovo. Tu je središče nemške umetnosti, tu je vir nemškega modernega slikarstva in kiparstva. Tu sem prihajajo sinovi Muz iz vseh delov sveta, da se uče najkrasnejših umetnosti, kar so jih naklonila nebesa trpečemu človeštvu v naslajo in užitek. Monakovo je mesto slikarjev in kiparjev, poleg Pariza in Rima ter Prage najslavnejše sedanje torišče evropske umetnosti. In vesel je človek, ako čuje in se tudi sam prepriča, da je postalo Monakovo umetniški Jeruzalem po nesmrtnih zaslugah dveh suverenov, nesrečnega kralja Ludovika in sedanjega bavarskega princa regenta Luitpolda. Ta dva moža sta z velikanskimi žrtvami dvignila Monakovo do sedanje slave, pridobila akademiji več najznamenitejših umetnikov za učitelje ter privabila iz vseh dežel nebroj slikarskega in kiparskega naraščaja, ki je dandanes — razkropljen po vsem svetu — odločilen v umetniških vprašanjih. Monakovo zalaga poleg imenovanih mest s profesorji in z obrazovalnimi umetniki vse akademije in vsa duševna središča evropskih in prekomorskih. V Monakovem je zaslovel prvak modernih glasbenikov, Rikard Wagner, tu so dozorevali W. Kaulbach, Böcklin, Lenbach, Makart, Stuck, Gabr. Max, Uhde, Deffreger, Löfftz, Zügel, Herterich, F. A. Kaulbah i. dr.

Ko je sedanji ravnatelj monakovske akademije, Löfftz, razstavil v osemdesetih letih svojega znamenitega Kristusa v grobu, ki diči sedaj monakovsko »Novo pinakoteko«, se se odprle tedanjim Dunajčanom oči. Francoski realizem je bil zanje prebrutalen. Trebalo je zato, da ga ublaži nemški čut. Spretnosti Löfftza in raznim izvrstnim modernim profesorjem se mora monakovska akademija zahvaliti za svoj sedanji procvit. Sedanje šole učitelji so se nadomestili z mladimi umetniki, kakor so Pavel Höcker, Lud. Herterich, Zügel in Stuck. Cele legije slikarjev so romale takrat v Monakovo. Naravno je, da so pohiteli tja tudi slovenski obrazovalni umetniki, Ferd. Vesel, Anton Ažbe in Iv. Kobilca.

Sedaj biva v Monakovem petorica slovenskih slikarjev: Ažbe, Grohar, Jakopič, Jama in Strnen.

Senior jim je g. Anton Ažbe, ki biva že mnogo let ondi ter je nekak konzul slovenskemu umetniškemu naraščaju, ko pride v Monakovo. Poznam ga že izza mladih nog, ko se je učil še pri rajnem Wolfu. Ažbeta sem torej želel najprej posetiti. Ni ga bilo težko najti, saj je njegova slikarska in risarska šola v Georgenstrasse števil. 16. obče poznana in med najbolj obiskovanimi. Ima pa letos razen te šole še dva atelijéja: enega za učence in enega zase. Lani se je namreč oglasilo okoli trideset učencev preveč v njegovo šolo; radi pomanjkanja prostora jih je mogel sprejeti le 80. Ažbetova šola ima dva oddelka: za začetnike in za zrelejše učence. Učitelja sta Ažbe in njegov asistent, g. Igor Grabar, ki je rodom Rus. Poučujeta pa risanje in slikanje po živih modelih (glava, kostum, akt), za začetnike seveda spočetka le po maskah iz mavca, za oba oddelka skupaj pa ima g. Grabar kurz, v katerem uči slikati zatišja ali zabiti (Stilleben). Anatomijo in perspektivo razlagata učitelja s preparati in pri korekturi, ki se vrši vsako sredo in soboto. Poleti traja pouk dopoldne od 8.—12. ure in od 2.—7. ure zvečer, po zimi pa od $\frac{1}{2}$ 9.—12. in od $\frac{1}{2}$ 2.—7. Pri korekturi v začetniškem oddelku pomagajo tudi boljši učenci višjega oddelka; ti se sčasoma usposobijo tudi za korektorje višjega oddelka ter so za to honorirani. Vstopiti morejo učenci in učenke v to Ažbetovo šolo vsak čas, šolnina znaša poleti 26 mark na mesec, po zimi pa 27 mark. Možno pa je tudi obiskovati le dopoldanski ali le popoldanski kurz. Gospod Ažbe ima torej popolno slikarsko učilišče, in častno je zanj, da so njegovi mnogobrojni učenci najrazličnejših narodnosti, ki so srečni, ako jih g. Ažbe sprejme v svojo veleugledno šolo. Tu sem videl Ruse, Poljake, Srbe, Francoze, Rumune, Američane, Švede, Angleže in Nemce. Takega ugleda, kakršnega uživa g. Ažbe v Monakovem, pač še ni imel tu noben Slovenec! —

Posetil pa sem g. Ažbeta najprej v njegovem privatnem atelijéju, ki je v Georganstrasse št. 40. Ko vstopim, ga zagledam za slikarskim stojalom skritega. Mož je majhen, z obilno glavo, velikimi brkami in elegantnim nanosnikom. Takoj me je vprašal, kako uspeva »težko rojeno dete«, slovensko umetniško društvo. Ko sem mu povedal, da se govori prav resno o I. sloven. umetniški razstavi, ki naj bi bila l. 1900. v Ljubljani, se je veselo nasmejal ter dejal: »No, mene ne bodo našli Slovenci nepripravljenega!« — in mogočno dvignivši svojo roko, je pokazal na platno, ki je slonelo na stojalu v kotu: »Glej — kaj se ti zdi?« — Zagledal sem mojstrski portret Wolfa v naravni velikosti in s karakteristično viržinko med zobmi.

Zamišljeno, skoraj melanholski zre njegovo oko predse, za njim pa se vidi slika, polna nežno naznačenih figur. Zares, tak je bil Wolf živeč in trpeč! —

»Zdelo se mi je potrebno« — mi je dejal Ažbe — »spomniti se svojega trpina brez lastne krivde. Naj se ga spominjajo Slovenci vsaj po njega smrti, ko ga že za živega niso znali ceniti. Umril je malone od same lakote! Kako strašno! Da, da, Slovenci imajo že mnogo grehov na svoji vesti, a med največjimi je nepopisna beda in grozno stradanje enega največjih slovenskih genijev — — Wolfa! Slovenski vandalizem je uničil tudi imenitno Wolfovo solnčno uro na sv. Jakoba cerkvi; nihče se ni našel, ki bi jo bil vsaj fotografiral! Prijatelj, malo imajo Slovenci svojih umetnikov, ker gre vsakdo rajši duše past ali otroke lasat kakor »umetniško« stradat in od lakote umirat, a če jim umetniško društvo in vi, ki ste »peresni možje«, ne priskočite, se vam pokvari in izneveri še ta peščica, a naraščaja ne bo!«

Gospod Ažbe je bil resno jezen; kakor oglje so mu žarele oči, njegova dolga brka pa sta se tresla od ogorčenosti . . . In kazal mi je dalje svoje slike, napol dodelane ali šele dobro začete. —

»Tole pa menda ne bo za Ljubljano?« se je poredno smejal ter mi kazal začeto sliko »Leda z labodom«. Na bregu reke leži krasno žensko bitje z razpuščenimi lasmi v srebrni jutranji svetlobi. Zdelo se mi je, kakor da vidim, kako se dvigajo tiste bisernordeče prsi, h katerim se prislanja labod v neskončnem hrepenenju . . . Tiste pevke pa bom gotovo poslal z Wolfom vred!« je dejal Ažbe, ko sem mu prigovarjal, naj se udeleži slovenske razstave s čim največjim številom slik. In videl sem novo veliko sliko: kmetske pevke na cerkvenem koru. Pevke so seveda v narodni noši z avbami na glavah! Vsa slika diha v pristno kranjskem milieuu. In videl sem še razne osnutke, risbe in naročila, katerih se Ažbetu nikdar ne manjka . . . In to me je veselilo, še bolj pa dejstvo, da je ostal naš umetnik tudi sredi velikonemškega mesta Gorenjec stare korenine. V njegovem atelijéju vise kranjske avbe, vivčki, polhovke, koruzni storži in pristne gorenjske golenice.

Potem sem posetil g. Ivana Groharja, ki je v domovini že precej poznan po svojih religioznih in žanrskih podobah. Grohar zajema snovi svojim slikam navadno iz srede kmetskega ljudstva, katerega kot rojen kmetski sin pozna dodobra. Tedaj je izgotavljal dvojne slike za samostan na Brezjah in eno žanrsko sliko. Oni cerkveni sliko kažeta sv. Antona puščavnika, ko ima vizijo, in sv. Antona Pa-

dovanskega, ko se mu je prikazala Marija z Jezuškom v naročju. Sliki imata dimenzijo 226 : 120 *cm*. Ker ju je med tem slikar že razstavil v Ljubljani, ju tukaj ne bom opisoval.

Žanrska slika Groharjeva je namenjena ljubljanski razstavi ter predstavlja na velikem (110 : 180 *cm*) platnu komičen prizor iz kmetičkega življenja. Na svatbi sede gostje za belo pogrnjeno mizo — ženske v pečah — spredaj na oglu starec — oče neveste. Od leve strani prihajata dve moški figuri: eden je našemljen kakor petelin, drugi ga pa vodi. Petelin izteguje vrat čez mizo, otroci, ki so se te pošasti zbal, pa lezejo pod mizo. Vsi ti obrazi so slovenski — okolica domača, obleka gorenjska. Prizor je vprav dramatiško živahen, kompozicija naravna in mična, tako da je gledalcu situacija takoj razumljiva. Nedvomno bo Groharjeva slika napravila na razstavi v Ljubljani najsimpatičnejši vtisk ter našla — kar je pri slikarju poleg priznanja največje vrednosti — tudi dobrega kupca!

»Mi slovenski umetniki smo, izimši Ažbeta, podobni karavani v Sahari,« mi je dejal Grohar; »grozna suša nas obdaja, dasi je tu vse prej kakor tropično podnebje. Čeprav se prikaže tampatam kaka zelenica, a izgine vedno prehitro. Potrpljenja treba Slovencu — pa saj je baje to božje mazilo . . . Bodočnost mora biti lepša, tako se tolažimo . . . in verjemi, prijatelj, ta lepa nada je večkrat edino, kar nas vzdržuje, da ne obupamo« . . .

Tudi k prijatelju Rikardu Jakopiču sem stopil, ki stanuje v isti hiši kakor njegov pobratim, Matija Jama. Tega pa ni bilo več v Monakovem, ker se je vrnil za nekaj mesecev v domovino — menda v Ljubljano.

R. Jakopič je Ljubljančan, Krakovčan, rojen tam tik rimskega zidu na Mirju. Oče mu je trgovec. O Rikardu pri nas še ni bilo dosti govora. Pred leti je razstavil različne portrete, ki spadajo še v njegovo »Sturm und Drang-«dobo; delani so le bolj na koloristični efekt, vsled česar jih človek seveda ne sme gledati preblizu. Taki gledalci, ki slike rajši »vohajo«, nego gledajo, so se — naravno — zgražali nad Jakopičevim načinom slikanja, vendar pa se očituje že v tistih, gotovo nedovršenih portretih nenavaden dar za barvo in pošteno stremljenje za resnico. Vsak Jakopičev portret se zlasti odlikuje s karikteristiko portretiranca; njegova duša, njegova notranjost se mora videti na zunanjih potezah obraza . . . Odtlej, ko je razstavil omenjene portrete, je ostal Jakopič rojakom skrit, toda delal in učil se je dalje neumorno. Jakopič je premagal v tem času tehnične težave, zadušil tisto svojo morečo melanholijo in nezadovolj-

nost s samim seboj, a ostal vendarle sam svoj. Barve prevladujejo pri njem danes prav kakor pred leti; sedaj riše realističnejše, in zamisel vsake ideje ima veliko poezije.

Pokazal mi je več slik, katere pripravlja za slovensko umetniško razstavo. Njegov Kristus je prava himna na Onega, ki je ustvaril luč in barve. Kristus — belo oblečen — stoji z razprostrtimi rokami v večerni zarji na gori ter prosi blagoslova za Jeruzalem. Preko obraza in gorenjega dela prsi pada večerna rdečkasta luč, dolnji del telesa in slike sploh je zavrt v sive, zelenkaste in višnjeve barve. V ozadju pa je nebo z onimi neizmerno finimi niansami iz rdečkaste, vijoličaste in zelene boje. Podoba je človeške naravne velikosti ter napravlja mogočen in neizbrisen vtisk. — Druga slika predstavlja krst v Jordanu. V ospredju stoji Janez Krstnik; obrnjen s hrbtom proti gledalcu, vliva iz školjke vode na glavo rahlo sklonjenega Kristusa, ki stoji pred njim v beli obleki, zagazivši do kolen v vodo. V ozadju je čoln in v njem nekaj učencev. Luč prihaja od zadaj; vse je zakrito z nekako mehko, megleno svetlobo, iz katere stopa kot temna silhoueta močna postava Janeza Krstnika. — Končno mi je pokazal slikar osnutek simbolistične podobe, katero je nazval Jakopič »Žalost«. Starka, suha in sklonjena — v črni raztrgani obleki — roke krčevito sklenjene — prihaja od desne strani. Noč je. V ozadju jesensko drevje — spredaj suha, borna trava. Povsod puščava in smrt. Nedvomno bo ta slika med najlepšimi, kar jih je doslej ustvaril Jakopičev kist! —

Matej Strnen je najmlajši slovenski umetnik v Monakovem, a vendar uživa vsled svojih risb in ilustracij ter nekaterih izloženih slik v domovini že prav časten ugled. Ljubljanska občina je naročila pri njem veliko, skoraj 4 m visoko podobo cesarja Franca Jožefa I. na konju za Mestni dom. Cesarjevo držanje v paradni uniformi je vrlo dobro pogojeno, glava izvrstno karakterizirana, ozadje pa k figuri jako lépo prilagodeno. Slika bo mestni dvorani zares krasen nakit! —

Razen te slike izdeluje g. Strnen še žanrsko podobo: deklice pri prvem sv. obhajilu. Snov je zamišljena prav poetično; obrazki deklic se odlikujejo z neizrečeno milobo in ginljivo nedolžnostjo. Belina njih oblekic s cerkvenim interieurjem daje vrlo simpatično barveno harmonijo. Strnen hoče izdelati sliko skrbno ter jo poslati na razstavo v Ljubljani l. 1900.

Tako se pripravljajo naši umetniki v Monakovem za I. občno slikarsko in kiparsko razstavo v slovenski metropoli, in gotovo jih posnemajo tovariši, ki bivajo v Pragi, na Dunaju, Parizu in v domovini, da nastopi vsa umetniška družina častno in mnogoštevilno pred svoj narod, češ: »Glej, tudi tvoji sinovi znamo kaj, ne pa le — tujci!«

I g r a l e c.¹⁾

V steklenih tulpah luči se žare
in širijo svetlobo po dvorani.
Gospodje elegantni in gospe,
dijaki, delavci so tukaj zbrani.

Uživat semkaj so prišli večer,
privedli pa so jih nagibi razni . . .
Tam eden trdi glasno venomer,
da ni lepo, če so fotelji prazni;

gospa bogata v prvi vrsti lož
prišla pokazat novo je obleko,
na galeriji mladi blede mož
zahaja sem, ko Turek v svojo Meko.

In tisti, ki zbok živcev tu sede,
in tisti, ki jih res umetnost mika,
bi rekel, komaj čakajo, drhte,
da se razkrije igre živa slika.

Končana uvertira. Zvonca znak . . .
Sedaj svetišča dvigne se zavesa,
in tam stoji in govori junak.
Kako igra! . . . To živce vse pretresa!

In kot bi neka tajna struja se
razlila z odra po dvorani celi,
je vse napeto, kot bi v igri le
slušalci in gledalci tu živeli.

Odvrniti ne morejo oči,
čeravno trga srca to trpljenje —

¹⁾ Pri gledališki akademiji na korist pokojninskemu zakladu za slovenske dramatične igralce ljubljanskega gledišča govoril g. Danilo.